

הלכות קריאת שמע סימן עב

ביאורים ומוספים

סימן עב

דין נושאי המטה והמנחמים והמלוים

[משנ"ב ס"ק ג]

לפי שהם טרודים טרדת מצוה¹.

1) ולענין מי שעוסק במצוה ועיקר כוונתו לקבל שכר, כתב לעיל (סי' לח ס"ק כד) שאין דינו כעוסק במצוה, וחייב במצוות, ואם אין שם אחר שיעשה את המצוה אלא הוא, הסתפק בביה"ל לעיל (סי' ע ס"ד ד"ה היה) שאפשר שאפילו אם עיקר כוונתו לקבל שכר נחשב עוסק במצוה, ואם כוונתו לשניהם בשווה, כתב שם שדינו כעוסק במצוה. וראה עוד מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק ג]

ואף-על-פי שהקנות המות הוא בכלל גמילות-חסדים².

2) והלוויית המת כשמוציאים אותו מביתו לקבורה, כתב בספרו אהבת חסד (ח"ג פ"ה בהג"ה) שהיא בכלל מצות הקבורה, ולפי זה יש מצוה ללוותו עד הקבורה, וסיים שצ"ע לדינא. אמנם הנצי"ב (העמק שאלה שאילתא יד ס"ק ג) כתב שאין חייבים ללוותו אלא ארבע אמות, ולמצוה מן המובחר עד מיל, וסיים שם, שכן עמא דבר.

ובענין הנוהגים ללוות את המיטה ארבע אמות ולהמתין עד כדי שתעלם המיטה מן העין, כתב השדי חמד (אסיפת דינים מערכת אבילות אות קצ) שלא ידע הטעם לזה, וסיים שאולי עושים כן מפני כבוד המת, וכמו שקמים לתלמיד חכם, ועל פי המבואר בשו"ע (וי"ד סי' רמד ס"ב) שיש לעמוד בפני תלמיד חכם עד שיעבור מכנגד פניו, וכעין זה כתב גם הגשר החיים (ח"א פי"ד אות יח). ובספר דברי סופרים (וי"ד סי' שסא עמק דבר ס"ק מג) הביא שכבר מציונו בלקט יושר (עמ' פח) שכתב בשם התרומת הרשן, שהיה עומד בלוייה עד שלא יוכל לראות את המיטה של המת. והחזו"א (ארחות רבנו ח"ד עמ' קז) בעת שלוייה עברה סמוך לביתו, היה נוהג לצאת וללוות קצת, והיה ממתין עד שילכו כל המלוים ואז היה חוזר לביתו.

[משנ"ב ס"ק]

בכננה ובצמ"דה, והשאָר כשהם מהלכין³.

3) וטעם הדבר, כתב לעיל (סי' סג ס"ק ט) שפסוק ראשון הוא עיקר קריאת שמע, וכשהוא מהלך אינו יכול לכוון. ולענין דיעבד כתב (שם) שאם קרא כשהוא מהלך יצא.

[משנ"ב ס"ק ד]

יש להם להתאחר זמן שייכלו לשער שפָּכָר התפַּלְלו רב הקהלה⁴.

4) מדין זה למד לעיל (סי' לח ס"ק כז) שכותבי סת"ם שפטורים מקריאת שמע אסור להם להתחיל לכתוב כשהגיע זמן קריאת שמע.

[משנ"ב ס"ק ו]

על-פְּלִפְּיָנִים יַעֲבֹר עַל מְצוֹת עֲשֵׂה "כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא"⁵.

5) ומשמע, שאם לא יקברו קודם הלילה לא יעבור על איסור 'בל

תלין', וכמו שכתבו בשו"ת הרב"ז (ח"א סי' שיא) והמחזיק ברכה (סי' תקכו ס"א) שאיסור 'בל תלין' עובר רק אם הלין אותו עד הבוקר, אבל אם הלין אותו רק מקצת הלילה אינו עובר. מאידך, בשו"ת גינת ורדים (וי"ד כלל ה סי' ג) כתב שעוברים על איסור 'בל תלין' מיד בשקיעת החמה, ומלבד זה עוברים על 'בל תלין' בעלות השחר, ובהגהות רעק"א (על המג"א ס"ק ב) הסתפק אם דעת המג"א כהגנית ורדים הנ"ל. והחכמת אדם (קונטרס מצבת משה הנהגות חברה קדישא אות יב) כתב, שאם מת קודם הלילה ומלינים אותו בלילה, 'אפשר' שכל שעה ושעה שלא קוברים אותו עוברים על 'בל תלין'.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' קנד) כתב, שמנהג העולם שלא להקפיד כל כך לקבור קודם הלילה, אלא רק שלא להלין כל הלילה, וסיים שראוי לחוש בספק איסור תורה לדעת המחמירים, אלא אם כן משהה את הלוייה לכבודו של הנפטר.

[משנ"ב ס"ק ז]

אָפְלו אַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע⁶.

6) ומדין זה הביא בביה"ל לעיל (סי' לח ס"ח ד"ה או פטורין) ראייה לענין כותבי תפילין ומוזוות, שאף על פי שאסור להם להתחיל לכתוב לאחר שהגיע זמן קריאת שמע, מימם אם התחילו לכתוב באיסור, הרי הם עוסקים במצוה ופטורים מקריאת שמע.

אמנם לענין העוסקים בצרכי רבים, שפטורים מקריאת שמע, כתב לעיל (סי' ע ס"ק יז) שמדברי השו"ע משמע שאם התחילו לעסוק בכך לאחר שהגיע זמן קריאת שמע, חייבים להפסיק ולקרוא, וכתב שהפמ"ג צידד לפטרם אף באופן זה.

[משנ"ב ס"ק ח]

תְּנִיבִים לְקִרְוֹת תִּכְף אֶף-עַל-פִּי שִׁישׁ עֲדִין עוֹד שֶׁהוֹת?⁷

7) ודוקא כאן, שהוציאורו סמוך לזמן קריאת שמע, נחשב שהתחיל באיסור, אבל אם הוציאורו כשהיתה עדיין שהות לקבורו קודם שיגיע זמן קריאת שמע, שהתחיל בהיתר, כתב לעיל (סי' ע ס"ק כג) שאם יש שהות לקרוא קריאת שמע אחרי שיגמור את עיסוקו, אינו צריך להפסיק.

[משנ"ב ס"ק ט]

מִשּׁוֹם "לַעֲג לְךָ שִׁמָּה"⁸.

8) וכמו שכתב בשו"ע לעיל (סי' עא ס"ז) שאסור לקרוא קריאת שמע בתוך ארבע אמות של מת או בבית הקברות, וראה במשנ"ב שם (סי' טו) שהבאנו מחלוקת אם לענין זה אומרים שכל הבית נחשב כארבע אמות. ולענין לקרוא קריאת שמע בבית הקברות, כתב שם (סי' טז) שדינו כמו להיכנס עם תפילין לבית הקברות שהתבאר במשנ"ב לעיל (סי' מה ס"ק א) ובביה"ל שם (ס"א ד"ה אסור) באיזה אופן אסור.

[ביה"ל נשמטין]

אף שהמצוה השנייה תמונה מןהה תרבה וכו', וצריך עיין⁹.

9) ובמשנ"ב לעיל (סי' לח ס"ק כט) כתב בשם האור זרוע והריטב"א, שהעוסק במצוה שפטור מהמצוה הוא גם אם המצוה השניה גדולה יותר.

הלכות קריאת שמע סימן עב

עב דין נושאי המטה והמנחמים והמלוים, ובו ה' סעיפים:

א *נושאי המטה וחלופיהן (א) וחלופי חלופיהן, בין אותם שהם לפני המטה בין אותם שהם לאחריה, מאחר שלמטה צריך (ב) בהם, פטורים, ושאר המלוים את המת שאין למטה צריך בהם (ג) חזקים: **ב** (ד) *אין מוציאים (ה) את המת סמוך (ו) לקריאת שמע, שאין שהות להוציאו ו'לקברו קדם (ז) שגיגע זמן קריאת שמע. ואם (ח) התחילו להוציאו (ט) אין (י) מפסיקין כדי לקרות: **ג** *העם העוסקים בהספד, בזמן שהמת משל לפניהם (ט) *נשמטים אחר אחר וקורין (י) ומתפללים; אין המת משל לפניהם, הם קורין ומתפללים והאונן יושב (יא) ודומם: **ד** *לקברו את המת וקורו האבלים לקבל תנחומין, *וקבל העם הולכין אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדים שם האבלים לעשות שונה לקבל תנחומין, אם יכולים העם להתחיל *ולגמור אפלו פסוק אחר קדם שגיגעו לשונה (ז) (יב) ותחילו, ואם לאו לא יתחילו: הגה *אם (יג) יש (ה) שהות *ביום לקרות אחר כך (כ"א בשם הרמב"ם): **ה** *העומדים בשונה לנחמו, הפנימים שרואים פני האבל פטורים, והחיצונים שאינם רואים פני האבל חזקים:

א ברכות י"ז
ב לפיכך הרמב"ם
שם והטור ג שם
בבבבבבבבבבבבבב
יזנה וקרא"ש על"פי
הירושלמי ה שם
בבבבבבבבבבבבבב
ח סקריי אבובב
ט שם י"ז וי"ט
ובבבבבבבבבבבבב

באר היטב

חולק וס"ל דא"צ לחזר ולקרות, ופסק ע"ת לענין ברכות של ק"ש נקטינן כדברי המקל דק"ל ספק ברכות להקל, וכ"פ פ"ח דלק"ש יש לחש לזכרי הרמב"ם אבל אם ברך או התפלל אינו חוזר להתפלל ולברך דעקר דעקר לדברי (ב) **בהם**, פי' שיש בחבורת מופנים לקח, ולא כלבוש שפי' דהנינו הסמוכים למטה, מ"א. כתב ר"י אע"פ שיש שהות לאחרונים לקרא בעוד שנושאים הראשונים אפ"ה פטורין מפני דלפעמים נמלכין ונותנין להם לשאת ולפיקח אין להם להתחיל, ע"ת: (ג) **לק"ש**, משמע דאפלו סמוך לק"ש של ערביה שזמנו כל הלילה נמי אין מוציאו. והר"י כתב דאין להתמיר בק"ש של ערביה וכ"כ המ"א, דאם לא יקברוהו היום יעבר על לא תלין, אם הוא מפלה המנהג ולמעלה יקרא ק"ש ויקברנו אח"כ, עין סי' ורלה, מ"א: (א) **מפסיקין**, ואפלו התחילו בטר דמטי זמן ק"ש אין מפסיקין, פ"ח: (ז) **יתחילו**, ויקראו מה שייכלו, ב"ח: (ה) **שהות**, ואם לאו יקרא ק"ש קדם כיון שעדין לא התחילו במצות תנחומין, מ"א:

באר הלקה

* אין מוציאים וכו', שאין שהות וכו'. רוצה לומר, דהאי סמוך דקאמרין קא אין פירושו כמו סמוך למנהג דבסימן רלב שהוא חצי שעה, אלא פירושו כדי שהות להוציאו ולקברו קדם שגיגע זמן התחלת קריאת שמע, שהוא משגיג את חברו ברחוק ד' אמות (תרי"ג וכו'): * **נשמטין אחר אחר וכו'**, עין במשנה ברורה [סק"ו]. ולכאורה משמע דאפלו אם על"גד"ה יעבר בחוץ כך זמן קריאת שמע גם כן אין לחש, דהרי כבר התחילו לעסק במצוה ופטורין מן המצוה, אף שהמצוה השנייה חמורה ממנה הרבה, וכדמוכח בסעיף קטן ד במגן אברהם, ועין בפרי"מגדים שם ועין בפרי חשד, וצריך עיון: * **קברו את המת וכו'**, *אם יכולים וכו'. אף על"ב דבסעיף ב איתא דאין מוציאים את אלא אס"פן יש שהות לקברו קדם? ארי' שחשבו מתחלה שיהיה שהות ואחר כך אין שהות, והכי איתא בירושלמי: * **וקבל העם הולכין אחריהם**, יש לדקדק, שיהי פסוק ראשון לכלי עלמא אסור לקרותו מלה, מפבאר לעיל סימן סג סעיף ג, ואס"פן היכי משכחת לה שיהא שהות לקרותו עד שלא יגיעו לשונה, דהרי אף על"פי שהוא רחוק קצת מכל מקום הרי אסור לקרות בקליה, ובשלמא אם נאמר דמירי בשאין שהות לקרא אחר כך, וכמו שכתב בסמוך, ניחא, אבל לפי מה שכתוב בהג"ה קשה. אחר כך מצאתי קש"י זו בספר מאמר מרדכי וכתב על זה: ושמוא יש לומר דרוצה לומר, אם הוא ברחוק קצת שטרם שגיגע האבל לשם יכולים לעמוד בפסוק ראשון ולהיות עם האבל לשונה ביחד, ובכונן שמשערים בקליהת האבלים שגיגעו טרם שגיגעו הם לשונה, עד כאן לשונו: * **אם יש שהות וכו'**, עין במשנה ברורה מה שכתבנו כיון וכו', כן כתב מגן אברהם, ועין בפרי"מגדים שכתב דמשמע מזה דהעוסק במצוה אפלו במצוה דרבנן טוב אין לו לפסק אפלו למצוה דאורייתא, וצריך עיון כיון לו זה, עד כאן לשונו: * **ביום לקרות אחר כך**, עין בהנהגות מהר"ח מה שכתב על הג"ה זו, וגם בספר מאמר מרדכי מפקפק על הג"ה זו וכתב

משנה ברורה

א (א) וחלופי חלופיהם, אף על"פי שיש שהות לאחרונים לקרא בעוד שנושאים הראשונים, (ב) אפלו חזקי פטורין, מפני דלפעמים נמלכין ונותנין להם לשאת ולפיקח אין להם להתחיל: **(ב) בהם**, כגון (ג) בעיר שיש בה חבורה המזמנת לקח, וכל בני החבורה מחליפין לשאת לפי שפולס חפצים לזכות בו, כלם פטורים מקריאת שמע לפי שהם טרודים טרדת מצוה, ואפלו הרחוקים מהמטה. (ג) ובמקום שאין חבורה המזמנת לקח, הסמוכין למטה פטורין, לפי שדרך לזכותם בהמצוה פשיכבד על הנושאים, אבל הרחוקים מהמטה חזקין: **(ג) חזקים**, בקריאת שמע ונאף על"פי (ד) שהליוות המת הוא בכלל גמילות חסדים וגמילות חסדים הוא מן התורה, מכל מקום הם אינם טרודים כלל ויכולין לקרות פסוק ראשון בכנהג ובצמידה, והשאר שבהם מהלכין^(א), אכל פטורין מתפלה, כמו שכתוב סימן קו: **ב** (ד) **אין מוציאים וכו'**, ואם (ה) כבר הגיע זמן קריאת שמע, יש להם להתאחר זמן שייכלו לשער שגבר התפללו רב הקהל^(א), (ו) וגם נושאי המטה כבר קראו והתפללו: **(ה) את המת**, אפלו (ו) אדם חשוב, דלענין זה ליכא בזמננו אדם חשוב להקל על"גד"ה זה: **(ו) שגיגע זמן וכו'**, מסתימת לשונו משמע דכן הדין בקריאת שמע של ערביה, ולדינא (ח) הספימו האחרונים להקל בשל ערביה, לפי שאם לא יקברנו היום יעבר על "לא תלין", (ט) ואף שיוכל פלולה לקברו אחר שקרא קריאת שמע ויתפלל, על"כל פנים יעבר על מצות עשה "כי קבור תקברנו ביום ההוא"^(ב) אם לא יקברנו קדם שקיעת החמה, ואם נדמן שנשמתה הוצאת הקבורה עד שחשכה, (י) ימתנו מלהוציאו עד שיתפללו הקהל מעריב: **(ז) התחילו להוציאו**, אפלו (א) אחר שהגיע זמן קריאת שמע: **(ח) אין מפסיקין**, פירוש, העם הצריכין לשאת המטה, אפלו (ב) אם יעבר על"גד"ה זמן קריאת שמע, דקבורת מתים דבר תורה, אבל (ג) אלו שאין למטה צריך בהם חזקים לקרות חכך (ד) אף על"פי שיש עדין עוד שהות: **ג** (ט) **נשמטים**, שאי אפשר שיקראו כאן אצל המת, משום "לעג לרש"^(א): **(י) ומתפללין**, (טו) והרבה פוסקים חולקין וסבירא להו דהקלו לענין תפלה במת משל לפניהם כיון שהתפלה הוא דרבנן, ונראה דלענין תנן הספדן בודאי יש לסמוך להקל בזה שלא יצטרף להפסיק לתפלה, דאפלו לענין קריאת שמע יש אומרים דהוא פטור בזה, עין בטור ובתי"וסף: **(יא) ודומם**, ואין עונה אחריהם כלום, משעם שנתבאר בסימן עא: **ד** **(יב) יתחילו**, ויקראו (טו) כל מה שייכלו: **(יג) יש שהות**, אבל אם יעבר זמן קריאת שמע יקראו קריאת שמע תחלה, (יז) כיון שעדין לא התחילו במצות תנחומין:

שער הציון

(א) עלת"מ"ד: (ב) לחס"ממדות ומגן אברהם: (ג) פרי"מגדים: (ד) שלחן ערוך הג"ה: (ה) פרי"מגדים: (ו) מוכח מהלמדי רבנו יונה: (ז) בתי"וסף וט"ז: (ח) מגן אברהם ואלה רבה וש"א: (ט) שלחן ערוך הג"ה ובספר מגן אברהם: (י) מוכח מהמגן אברהם: (יא) פרי חשד וש"א: (יב) פרי"מגדים: (יג) בתי"וסף: (יד) עלת"מ"ד: (טו) רמב"ן בתורת האדם וטרי"ורה דעה ולח"ס חמדות ודרישה ואלה רבה, וגם בבאר הג"ה מצד פן להלכה: (טז) רב אחרונים: (יז) מגן אברהם: (יח) פרי"מגדים:

הלכות קריאת שמע סימן עג

עג הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג, ובו ד' סעיפים :

א *שנים שהיו ישנים בטלית אחד ובשר שניהם (א) נוגעים זה בזה, (ב) לא יקרא קריאת שמע אלא-אם-כן היתה טלית מפסקת (6) (ג) ביניהם *ממתניהם (ד) ולמטה: **ב** אם היה לישן עם אשתו, קורא בחזרת (3) פנים לצד אחר ואפלו בלא הפסקת טלית, משום דחשיבא כגופו. ויש מי (ו) שאוסר ונכון לחש לדרךיו: **ג** אם היה לישן (ז) עם בניו, בעודם קטנים מתר לקרות (ח) בחזרת פנים בלא הפסקת טלית, ואם הם (ט) גדולים צריך להפסקת טלית: **ד** עד כמה הם חשובים קטנים? התינוק עד שהיה לו י"ב שנים והתינוקת עד שהיה לה י"א שנים, ואפלו הביאו שתי שערות מתר, (א) (י) ובשנת י"ג לתינוק וי"ב לתינוקת (יא) אם הביאו שתי שערות אסור בלא הפסק ואם לא הביאו שתי שערות מתר, הימנע י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת אפלו לא הביאו שתי שערות אסור:

באר היטב

(6) ביניהם. ואז אפלו פניהם זה לזה מתר, ב"י: (3) פנים. פ"י שחזירו שניהם אחזיקים זה לזה, כ"מ מ"א: (2) ובשנת י"ג. ע' מ"א:

משנה ברורה

א (א) נוגעים. נקט נוגעים, משום דאז אסור לקרות בלא הפסקת טלית (6) אפלו אם ירצו להחזיר פניהם מזה לזה. (3) ואם הם חשובים פנים להדי פנים, אסור לקרות בלא הפסקת טלית אפלו אם אינם נוגעים⁽¹⁾, כל ששוכבים בקרוב אחד לחברו⁽²⁾: **(ב)** לא יקרא. (2) שקמא יבוא לידי הרהור: (2) ביניהם. ואז (7) אפלו פניהם זה לזה מתר, דשוכב לא יבוא לידי הרהור: (ד) ולמטה. אבל ממתניהם ולמעלה, אפלו בשכם נוגע זה בזה⁽³⁾ לא אתי לידי הרהור⁽⁴⁾. ורע, דבכל זה (5) צריך גם כן שייצאי ראשו לחוץ, שלא יתא עיניו ויכול לראות את הערוה, וצריך גם כן לחוץ על לבו שלא יתא לבו וראה את הערוה⁽⁵⁾, וכדלקמן בריש סימן עד, ועין שם בסעיף-קטן ב מה שכתבנו עוד בזה. כתב הפרי חדש, דנראה לו דאם בדיעבד קרא בלא החזרת פנים ובלא הפסקת טלית יצא ידי חובתו, עין שם; והפריימגדים מפסקת בזה וכן בספר לשיעור-יעקב, עין שם: **ב** (ה) עם אשתו וכו'. משום דאשתו כגופו ורגיל בה (1) וליכא הרהורא⁽⁶⁾, ומכל מקום צריך חזרת פנים⁽⁷⁾, (1) דפנים להדי פנים אי אפשר דליכא הרהורא. ואם האיש מחזיר פניו לבד והאשה נשארת פמות שהיא, אף שפניה נגד אחוריו (8) מכל מקום הוא מתר לקרות, דשוב ליכא הרהור, ובלבד (ט) שלא יתא בשורו נוגע בערוהה. אבל אם מרחיבו רצונם לקרות, אז גם היא צריכה להחזיר פניה⁽⁹⁾, (6) ואפלו בשכם נוגעים זה בזה מתרים לקרות: (1) שאוסר. ורצה לומר, בלא הפסקת טלית. ולפי דבריהם (16) צריך מאד לזהר בזה בקריאת שמע שעל המטה ובכרבת המפיל" שהיה ביניהם הפסקת טלית, ואז אפלו פנים להדי פנים מתר וכו': **ג** (ז) עם בניו וכו'. הדידהו לכלי עלמא אמרין בין דגס בהן חשבינן כגופו וליכא הרהורא⁽¹²⁾. ומכל מקום פנים להדי פנים אסור, ובפרי חדש מקל בזה⁽¹³⁾ והביא ראיה, ובספר מאמר-מדברי וברכי' יוסף דחו ראתו. ומשמע עוד מדברי המאמר-מדברי, דאפלו אם נימא דאין צריך להחזיר פנים, על-כל-פנים בנוגע ערוהו בבשרם או להספך אסור: (ח) בחזרת פנים. הינו שיהא אחזיקים זה לזה. ואם פני בניו נגד אחוריו, צריך על-כל-פנים להזר שלא יתא בשורו נוגע בערוהו, כן נראה לי, וראיה מלקמן סימן עד סעיף ה, דמוכח דאם בשורו נוגע בערוהו חבירו גם-כן אסור: (ט) גדולים.

באר הלכה

המדברי הרמב"ם אין ראיה, וגם מדברי הרבנו יונה לא משמע הכי, שכתב: לא יתחילו, שקמא דמלתא, דתחומי אבלים מדאורחא דבכלל גמילות-חסדים הוי, ולפיכך אמרו דכיון שעוסק במענה פטור מן המעות, ואף-על-פי שכבר נזכר המת לא יתחיל, עד כאן לשונו, ודין עוסק במענה הוא אפלו בדליכא שהות. ועין לעיל סימן ע סעיף ד בדיו העוסק בקרוב רבים, וסמך על זה שם דדיו זה צריך עיון למעשה. וברמב"ם בהלכות אבילות פסק דנחום אבליים הוא מעות צשה מדברי סופרים, ולפי זה הדיו עם ההגיה. ועין בפריימגדים סעיף-קטן ד:

* שנים שהיו וכו' נוגעים זה בזה. עין במשנה ברורה סעיף-קטן א מה שכתבנו. דפנים להדי פנים אפלו אינם נוגעים אסור, הוא מהפריימגדים, והמאמר-מדברי מסתפק בזה. ונראה לי דלפי דברי הפריימגדים אפשר דיש לישב הקשאי שניה של המגן-אברהם בסעיף-קטן ב עין שם: * ממתניהם ולמטה. נסתפקתי אם בעיני שיהא חוצץ עד סוף גופם, או אולי אפלו השליט קצר ולמטה ברגליהם נוגעין זה בזה שרי. ומהגר"א שצין המקור מסימן עד סעיף ה, והתם הלא לא בעיני רק כסוי ערוה לחוד מדינא, כדמוכח ברמב"ם פרק ד הלכה ז, ואפשר דהכא חמירא טפי ומשום הרהורא [רק דמפגלה לתניו סביבא לה דלא שין הרהורא]; ומדע, דהא אפלו רק בעובדיהם נוגעים זה בזה, דאין בהם משום ערוה⁽⁹⁾ כדאיתא בגמרא. ואפלו הכי אסור, על-פירקה השעם משום הרהור על-ידי נגיעה אפשר דאפלו למטה מזה יש הרהור, וצריך עיון. כתב בספר עבודת-הימים: בזה דברים אמורים כל זה הסימן? כשקורא קריאת שמע או מתפלל או מברך כדברי-תורה כפיו, אבל להרהר בדברי-תורה⁽¹⁰⁾ הלא קניא לן דמתר אפלו כשערוהו מגלה⁽¹¹⁾, כמו שכתב בסוף סימן עה, כל-שכן בזה. ועין שם שכתב עוד: ומשעם זה מתר להרהר בדברים שבקדשה בשעת משמש, שהרהור אינו כדברי לענין זה, אף-על-פי שהוא כדברי לענין למתרה כמבואר המטפנות, עד כאן לשונו בקצור:

שער הצינור

נעתיק פה ההקדמה מפריימגדים לסימן ע"ד וע"ה כי הוא נערך מאד א דע, כי הדיו אסור ערוה המבאר בסימן זה ובסימן עה נחלק לחמישה חלקים, כאשר יתבאר בעור השם יתברך: [א] עינו רואה ערוהו. [ב] לבו רואה ערוהו, כגון שהוא הולך בחלוק בלי מנכסים וכלי אזור, או כגון שהיה משכב ערס תחת המכסה והוציא ראשו לחוץ ולבו עם הערוה תחת המכסה. [ג] גלוי ערוה, כגון שהולך בביתו ערס, אף שהוציא ראשו חוץ לבית וגם לבו מכסה בכגד, דליכא כאן משום עינו ולבו רואה את הערוה, נעם כל זה יש כאן אסור משום גלוי הערוה. [ד] עינו רואה ערוה חבירו; ואין חלוק בין ערוה ישאלה או עמו"ם ואפלו קטן כן תשע וקטנה בת שלש, ופשיטא מאשה, בין אשת-איש בין פניה (עין בח"א). [ה] לבו רואה ערוה חבירו. והנה, בעיניו רואה ערוהו דאית א או דאית ד בראה ערוה חבירו, אסור מן התורה, דכתיב "ולא יראה קרן ערוה דכרי", לקרות קריאת שמע או לעסק דבריי-תורה ודבריי-קדשה. ואם-כן מאורא קריאת שמע ורואה ערוה עובר בלאו מן התורה, והוא הדיו כל דבר שבקדשה [ואבל הרהור מתר בערוה⁽¹⁾, אלא שומע כעונה אסור בערוה⁽²⁾ דהוי דבר-על].

וכבר עד ט' שנים ויום אחד ובנקבה עד בת ג' ויום אחד] אין ערוהו ערוה, לכאורה גם לעניננו יש להקל אם צרין לא הגיע הזמן⁽¹⁴⁾: **ד** (י) ובשנת י"ג וכו'. ורצה לומר (י3) משהתחיל יום ראשון בשנה זו, וכן מה שכתב: ומשנת י"ג ואילך, (יג) ורצה לומר גם-כן מתק משהשלים השנת שלשה-עשר, ואין צריך י"ג שנה ויום אחד, רק שלמות. (יד) ויום הלילה גם-כן בכלל, כגון אפלו אם נולד בתשרי בסוף היום, כשכא לתחלת ליל שנת י"ד שנוולד בו הינו אחד בתשרי, ושלש לו הי"ג שנים ונעשה גדול, וכן הדיו לענין בר-מצוה, אף דשם בעינו גם-כן שתי שערות. ועין לעיל במימן נה סעיף ז ובמשנה ברורה שם: (א) אם הביאו שתי שערות. עין במגן-אברהם שכתב, דלפי מה הפסק השור באבן-העזר סימן כא, אסור משהגיע הזמן הזה אפלו לא הביאו שתי שערות, וגם אפלו בלא קריאת שמע ואורים לישן ביחד ערמים בקרוב בשור משהגיע הזמן הזה. ועין בעתקת-מחוקק ובתי-שמואל שם:

שער הצינור

(6) גמרא: (3) פריימגדים: (2) לבוש וש"א: (7) בתי-יוסף: (8) פריימגדים: (9) כסף-משנה: (10) כסף-משנה: (11) כסף-משנה, ומה שכתב עוד שם עין באורו בכריי-יוסף: (12) הגר"א ובכריי-יוסף ומאמר-מדברי ומגן-אבורים: (13) פשוט, ועין בסעיף-קטן ח: (14) גמרא: (15) שלחן-שלמה: (16) ב"ח וש"א: (17) פריימגדים: